

Александр
Грищенко

«Эшколот»,
22 сентября
2019 г.

снѣна ꙗкоже смѣть любовь

Песнь песней на Руси и еврейский оригинал

Славянские переводы Песни песней

с греч.

«Мефодиевский»

Толковый
«русский»

Хорв.-глаголич.

Конст.
Костенецкого

с евр.

Муз.8222

Вил.262

Глоссарий
Забел.436

с чеш.

Син.558

Фр. Скорины

с латыни

Толковый
XVII в.

Острожской
Библии

Песнь песней в Виленском своде

ПѢСН ПѢСНН

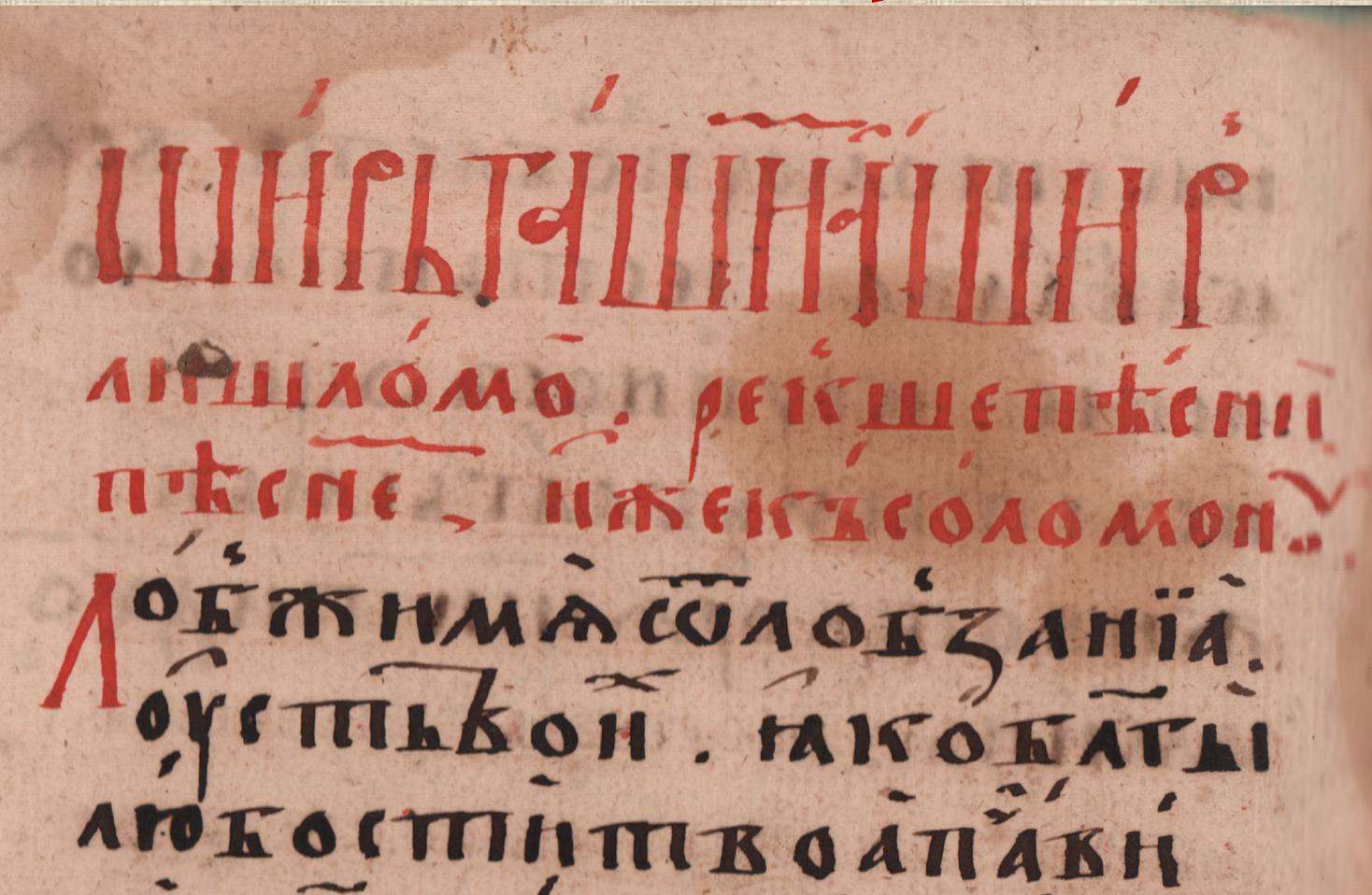
83
НЕ

Поцѣлова бы ма ѿцѣлова
ни а оустъ свой и жьлѣши
и любостни твои ни ли вино: ^{=сѣ?}
къ запахъ ѿли въ твой доб
ры ѿли во вы ли твои ма зо
е протпожь молодци по лю
би ли те бе; по патни мене
засобою побѣтнемъ приве
лъ ма црѣ къ комора своимъ
въ свѣсели ма и въ зраемъ
сапобую, въспоманемъ лю
бости твои ни ли вино право

твоа въ монистѣ: расызо
лотыи оучи нимъ побѣши ма
лицомъ серебрѣ: докъль црѣ
въ постѣ деніи своемъ не радъ
мои далъ запахъ свой: грѣда
пи жма милостни къ мои
мнѣ межиперсь мимои ми
ѿбитѣть: вѣткламба
рова милостни къ мои мнѣ
въ винищѣ бнктѣ: ѿвоты
красна милостнице моа
ѿвоты красна ѿтима свой

Издание: *Altbauer M., Taube M. The Five Biblical Scrolls in a Sixteen-Century Jewish Translation into Belorussian (Vilnius Codex 262). Jerusalem: The Israel Academy of Sciences and Humanities, 1992.*

Песнь песней в сборнике РГБ Муз.8222

Alexander I. Grishchenko. The Church Slavonic Song of Songs Translated from a Jewish Source in the Ruthenian Codex from the 1550s (RSL Mus. 8222): A New Revised Diplomatic Edition // Scrinium. 2019. Vol. 15. Iss. 1. Pp. 111–131.

Переводы Песни песней на старый (библейский) идиш

עב חמש מגלות ע

שיר השירים

רות

איכה

קהלת

אסתר

Konst.: Konstanz, 1544

Экземпляр Национальной
библиотеки Израиля

Ḥamišah Ḥumšey Tora 'im Ḥameš Megilot
we-ha-Haftarot meforašim be'er hetev be-rov ha-'iyyun
mi-lašon 'ivri le-lašon aškenazi... Qonstanšia, [5]304 [=

Переводы Песни песней на старый (библейский) идиш

שיר השירים

שיר השירים

אז גזאנג אויבר אלז
גזאנג

(נײַאנגן דער
נײַאנגן) דש צו
דעם שלמה
: ער אז קויסן

אז ליפא טראכט
אז גילומרט
ווי דען וויין : צו נשואק דייכר אויפן דיא נײַאטן אין אויף דז דא אוש(נײַאטרט
ווי דען) אלז איז גיין בלאזן דארט די יונק וויאן זיא האבן איב ריך : זיך
זיך באך דיר וויר וועלן אויסן ער הט נבראכט זיך דער קויבן אין זייני
קאמין וויר וועלן ורעליך זיין אויב וועלן ורייאן אן דיר וויר וועלן מאכן
נרענקן דייני ורוינטשאפט זיא דען וויין די רעכט וערטין זי האבן איב
דיך : שווארץ בין איך אויב זימליך איר טוכט רודשלים אז די נצעלט
אז ור במענה זיך קדרר אז דיא קורטני שלמה : ביט איר זאט(אן ענה) זיך דאז איך
אז מיינד זאמלונג בין שווארץ דש זי הט ור ברעכט זיך די זוני דיא קינד מייבר (מוטר)
זיא האבן אן נרייזט אן מיר זיא האבן נטאן זיך איין הוטרין דער וויין
נערטן זיין וויין נארטן דען מייבן ביט איך האב ניהויט : אן צו מיר דז
זיא האט ליפא זיין אייב וואו ווירשטו ווידן וואו ווירשט דו רואן אין דעם
זיטאן דש ווארום אז איך זיין אז איין אום בוכרן ביא דען הירטן דייכר
נעלן : אוב ביט דו ווישט צו דיר דו שוני אונד דען וויברן נא אויש
צו דיר אין טריטן דער שאף אויב וויר דייני קיזאן ביא רואונג דער
הירטן : צו זאמלונג דער סעטעדן אין היר וועלן פרעה (איך האב ור
נײַאטן) דיר זיין נעלן : זיא זיין(צוימליך) דייני קין באקן אין דען צוויין דיין
האלש מיט (צוויין סעראיך) : צוויין נארדי וויר וועלן מאכן צו דיר מיט
נשטויפטן דיש זיאבר : דער וויין דז דער קויבן(אין זייבר אונד אייבונג)
זיין נואורץ(עז הט נעבן) זיין נשואקט : איין בויגטאין דער(וואורץ) איז
זיין ורוינד צו מיר צווישן מייבן ברוישטן ער ווירט אויבר נעכטיגן : איין
העלן דיש (קאנסער) איז זיין ורוינד צו מיר אין דען וויין נערטן (עיד
גדיר) : בון דו בישט שון זיין נעלן בון דו בישט שון דייני אויבן אז דיא
אז מירא אז בון קאכרא טויבן : בון דו בישט שון זיין ורוינד איך זימליך אויך אונד בעט איז
קד שמו (א באקן) ארויף זיין זעבן אונדרי(רין)

Konst.: Konstanz, 1544

Экземпляр Национальной библиотеки Израиля

Hamisha Humsey Tora 'im Hameš Megilot
we ha-Haftarot meforasim be'er hetev be-rov ha-'iyyun
mi-lašon 'ivri le-lašon aškenazi... Qonstanšia, [5]304 [=

Переводы Песни песней на старый (библейский) идиш

Aug.: Augsburg, 1544

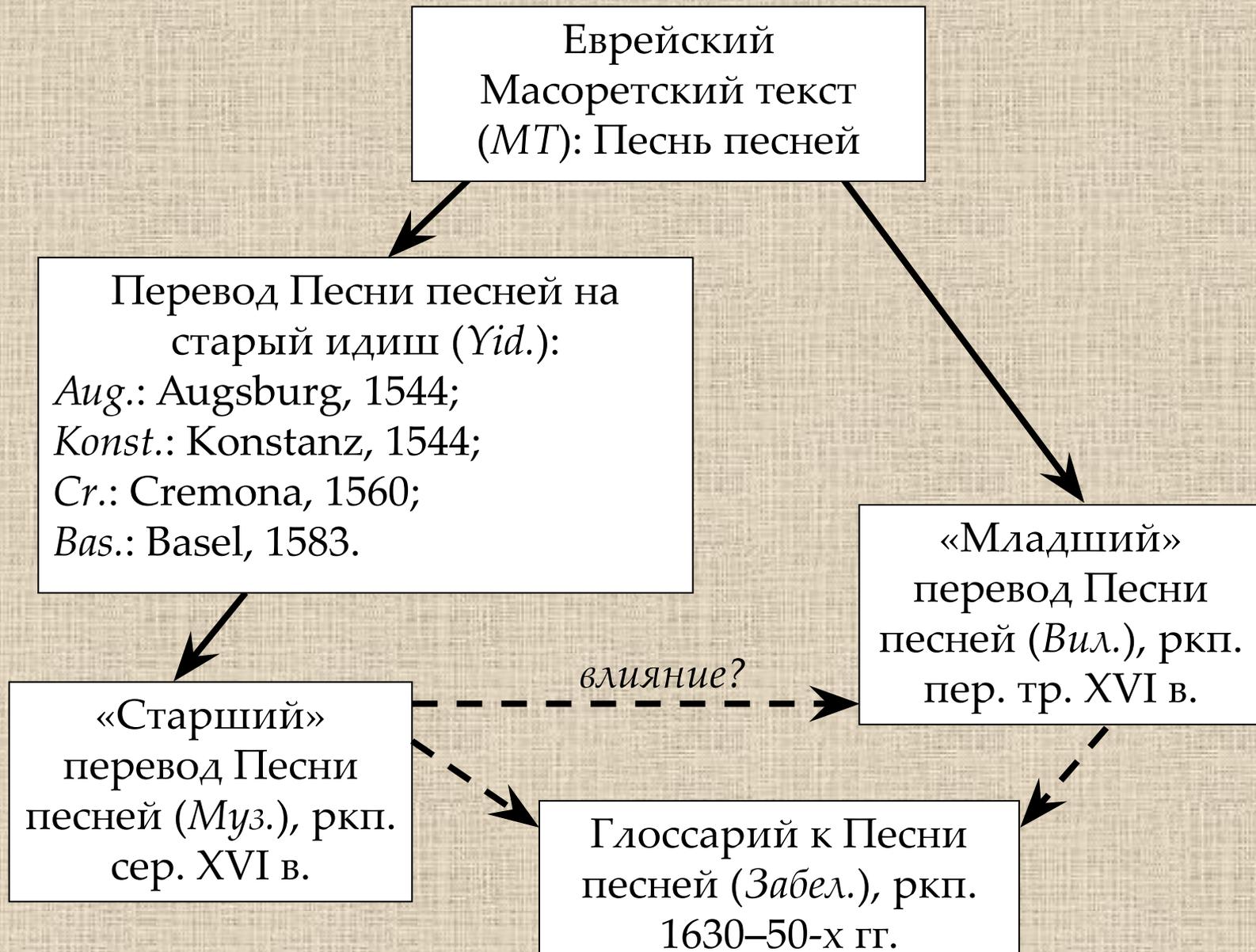

Экземпляр Баварской
государственной библиотеки

Hamišah Humšey Torah 'im Hameš Megilot... gam
ha-Haftorot bi-lešon 'Aškenaz = Die fünff Bücher Mose aus
dem Hebraischen von wort zū wort nach der yeztigen Juden
art inn die Teütsch Sprach gebracht vñ doch mit Hebraischen
büchstaben getruckt... Augusta Vindellicorum, 1544.

Соотношение оригиналов и переводов

Соотношение оригиналов и переводов

Еврейский
Масоретский текст
(MT): Песнь песней

Bas.: Basel, 1583.

ни песней на
циш (Yid.):
1544;
, 1544;
60;

*Moshe Taube. On Two Related
Slavic Translations of the Song
of Songs // Slavica
Hierosolymitana, 7 (1985),
pp. 203–209.*

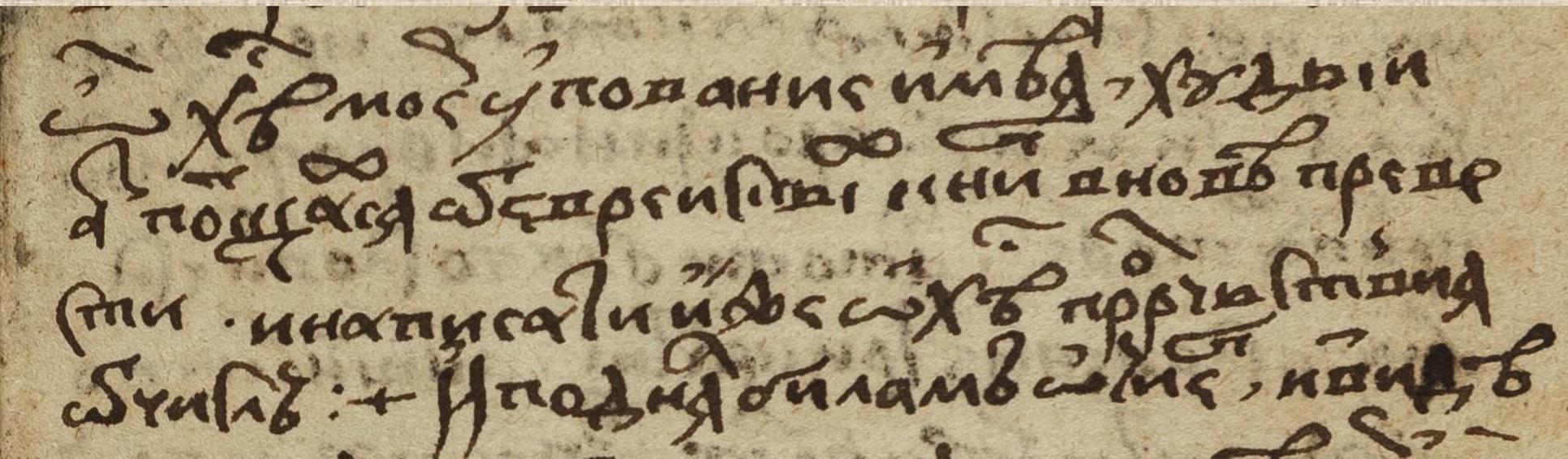
«Младший»
перевод Песни
песней (Вил.), ркп.
пер. тр. XVI в.

«Старший»
перевод Песни
песней (Муз.), ркп.
сер. XVI в.

влияние?

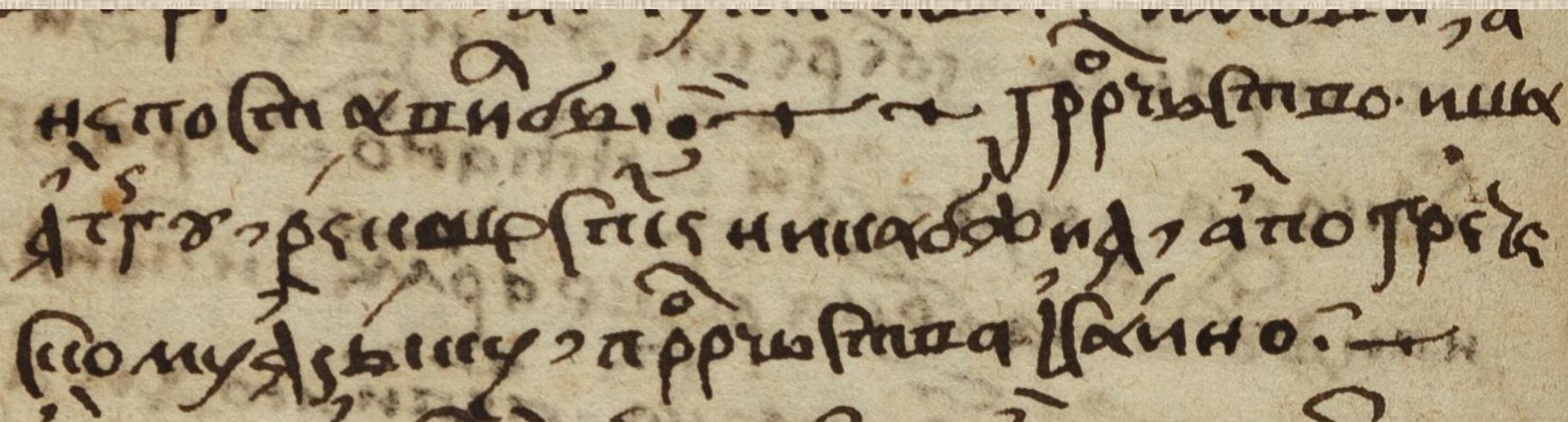
Глоссарий к Песни
песней (Забел.), ркп.
1630–50-х гг.

Ремарки переводчика в Забел.436

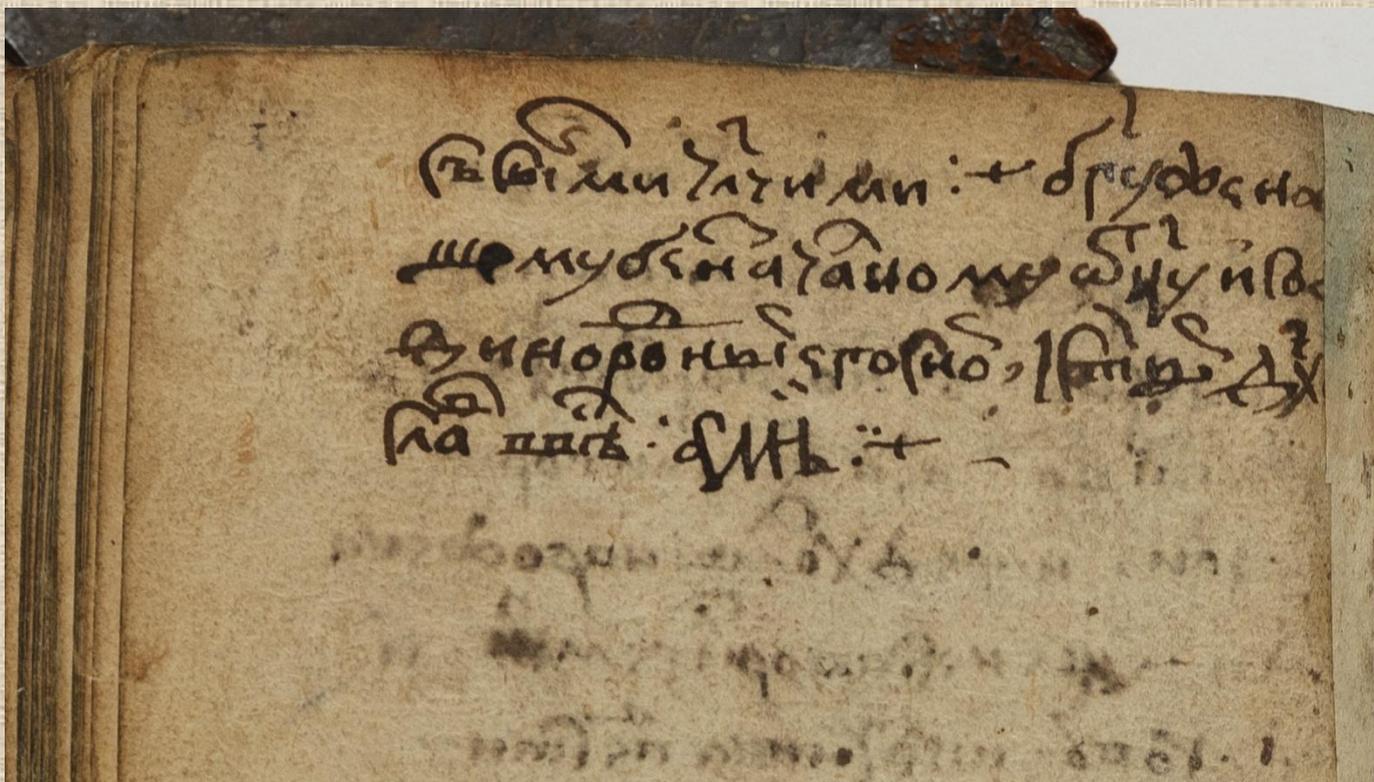
О Христѣ моем упование имѣя, худыи
аз потщахся от еврейских книг вновѣ
превести и написати иже о Христѣ
пророчьствія от Числь.

Ремарки переводчика в Забел.436

Пророчество Ишаяггу, рекше
Спасеника Божия, а по греческому
языку Пророчества Исаино.

Ремарки переводчика в Забел.436 (завершительная формула)

Богу же нашему безначалному Отцу и
съ Единородным Его Сыном и Святым
Дух[ом] слава в вѣк[и]. Аминь.

Глоссарий к Песни песней в Забел.436

Вил. протожь молодежи полюбили тебе

Муз. **тѣм же дѣвици любят тя**

(Песн 1:3) **над тѣмъ люди** любят тя, —
над тѣм же аламос любят тя, — рекше
чистотки, или **дѣвицы любят тя**

MT 'al-ken 'alamot 'ahevúkha
над-так девушки любят-тебя

Yid. di goyim habn lib dich

Trak. anyn üč'ün' jatta ummalar
suvadirlar saruvlaryjny

«Альма» в Песн 1:3

поуца, илигъа; ѿбиліе, пожито
всѣ добра зѣнаглода; (т) пѣтпро,
поѣбреніскіи, кадыторѣ; рѣше,
набрѣхоу агъственицы въсхлѣбъ
предѣвѣрми ебнѣнїи. поѣвѣ
сеїи оуле, мошѣ, альмамо
лѣца; нахѣтѣбоса въкнигахъ
писанѣ шпо шлоу зѣа дѣлоуле,
пакѣписанѣсе, альмаганѣ
ипорѣтѣсма; и боудѣвѣвансѣ
имаѣ иманоуна, еѣсмаи бѣгѣ
ипїиже еврїи покоуто, альма,
дѣца; ирѣ тра, ирѣ трѣтѣ,
шїмѣ, има, шмо, имаѣтѣ.
макѣ, мѣсто, мѣсто мѣстоѣ,
игошоуца, спѣнтѣ ромѣкопїе

Темчин С. Ю. Кириллический рукописный учебник древнееврейского языка (XVI в.): публикация и общая характеристика памятника // Naujausi kalbų ir kultūrų tyrimai / J. Jaroslavienė et al. (red. kolegija). Vilnius, 2012. С. 137–180.

Глоссарий к Песни песней в Забел.436

Вил. яко шатры кедарьские

Муз. якоже шатры польскыа

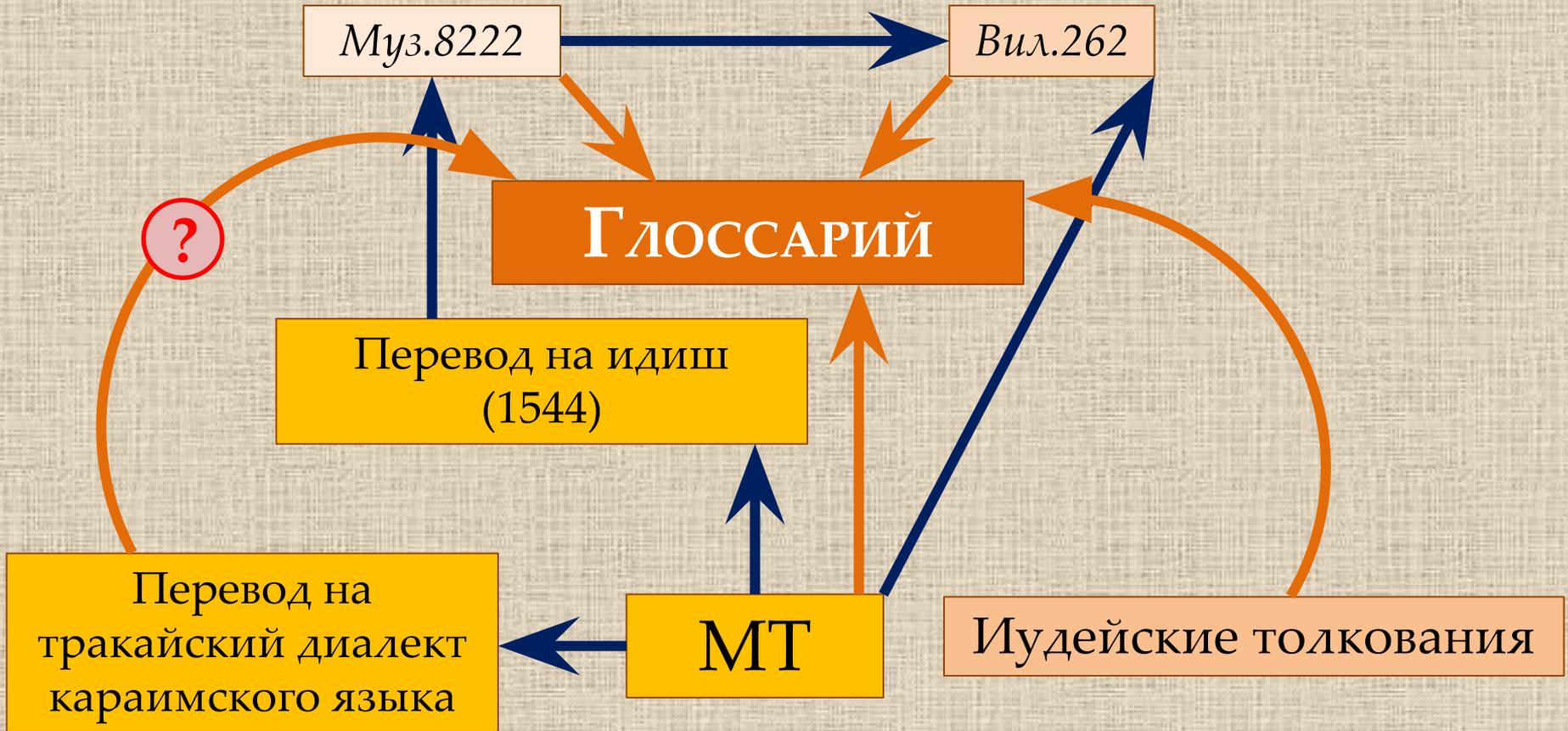
(Песн 1:5) акоже шатры татарскыа

MT kə-'ohaley Qedar

Yid. als di hoitn von Qedar

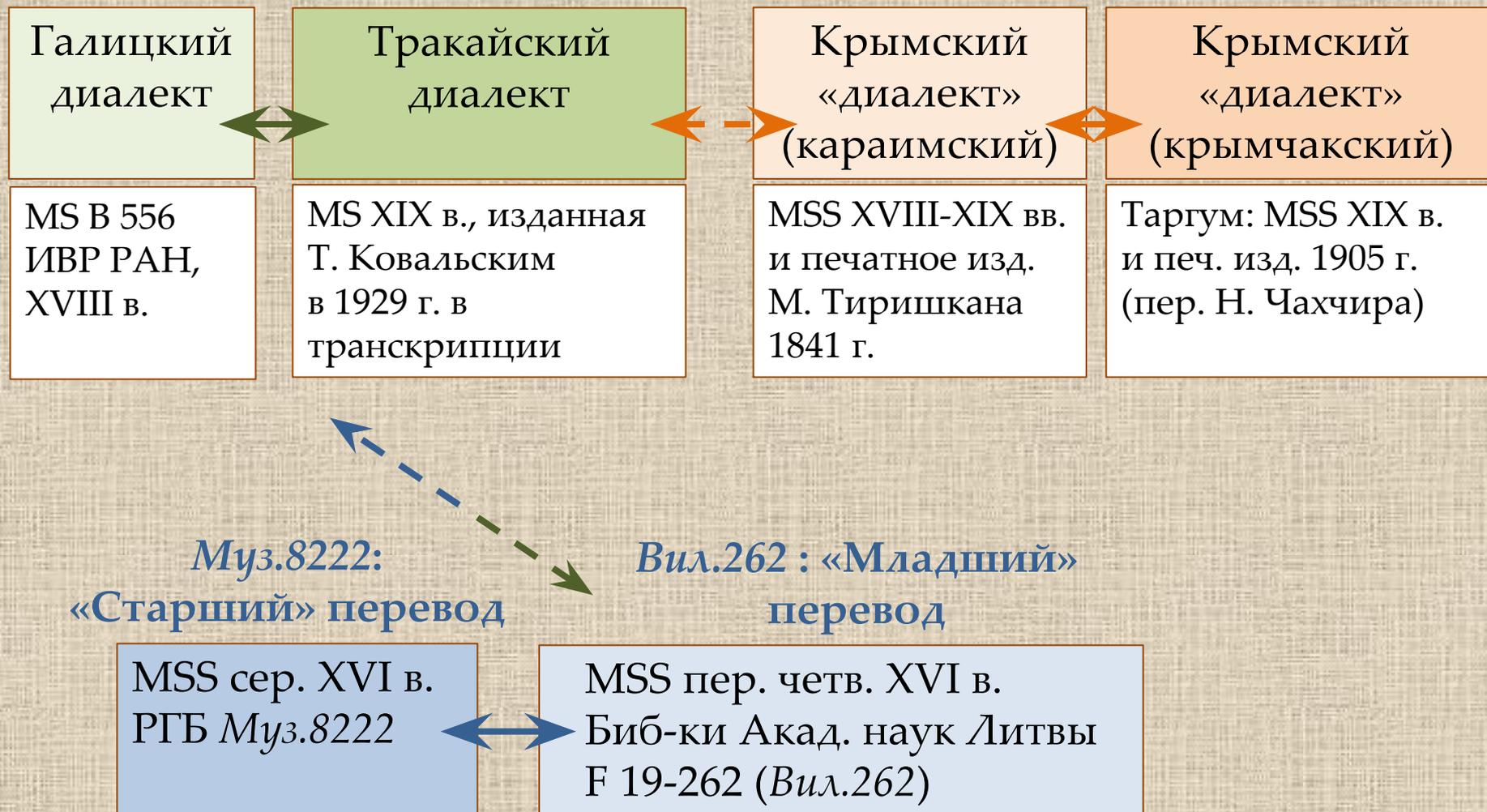
Trak. čatyrlary kibik Tatarnyn

Глоссарий к Песни песней в Забел.436

Тоя же книги рѣчи, толкованы инако, а по той же рѣчи — еврейско.

Иудео-тюркские переводы Песни песней

Славянские переводы с еврейских источников

**Старшая рукопись
иудео-тюркского
перевода Песни песней
(галицкий диалект)**

Институт восточных
рукописей РАН,
№ В 556: Сборник
библейских переводов
(Галич, конвюлют кон.
XVIII в.). Песнь песней
на лл. 160-164об.

Handwritten text in Galician Yiddish script, likely a translation of the Song of Songs. The text is densely packed and written in a cursive style characteristic of the Galician dialect. The script is dark and appears to be ink on aged parchment or paper. The text is arranged in horizontal lines, with some words written above or below the main line of text. The overall appearance is that of an old, well-used manuscript.

שיר השירים

תרנום ספר שיר השירים

תפלות תהלות לנורא עלילות : היות לי לעזרה בחמש מגילות
שיר השירים אשר לשלמה : שירי אול שיר לרניג פי שלמה ניג :
 ישקני אופפי אדיג מני אופמבלרניגן אגוניניג ופי יכשירדילר
 סנדלפליג צנירנן ארטיק : לריח איסי יגלרניגניג יכשירדילר ו קיוקמיש
 יג גיפי ריר אדיג ו אנג אוען בוי קוזלר סודילר מני : משכני מרסקון מני
 ארטיגון יובריים ו פטרדי מני אול בן חוג רדרינה ו פינלים רסוילם סניג
 פילז ו סניגדילם סנדלפליגני צנירנן ארטיק ו דוגרויקלרנן סודילר
 סני : שחורה מרה יגודיר מן רשירן ו קוזרי יושלם ניג צמירלרי גיפי
 קרר ניג ו פולרי גיפי שלמה ניג : אר כרלמניג מני פי מן קרה יגודיר
 מן ו פי מרטימי מני קיווכי אור קישניג ו אונגלילי אנמניג קחרנדילר מנהו
 סודילר מני סקלובצי אור בודללקלרי ו פגרי בודללקלרי סקלי אלמדים : הגידה
 אנלסקון מנא פי סודי גנים ו גציפ פוטרסן גציפ ימקוזרסן טושטא ו פי
 ניצון בולגמון קושולנן גיפי ו סירובלרי בילן יולדשדריניג : אם אנר
 פיקמכג אוזנה ו אי כורפלי פטינלרה ו ציקקון אוזנה איולרי בילן אול
 קויניג ו רכופטין איקלרניגני ו סוכטר ירלרי אוסטונה אול צובנלניג : לססתי
 פינא אמקה מרפבלרניגה פרעה ניג ו פגנטיים מני אי דוסמים : נאוו
 שירן פודילר יגלרניג גנגלפלי בילן ו בויניג פומינצקדר בילן : תורי
 אלטון גנגלפלי קללים סנה ו אול פומוש קוזלר בילן : עד רגינצה
 פי אול בן מרפזינרא ו ריחן ברדי איסין : צורר טיינינצניג אול סספניג
 סנרים מנה ו ארסינה אמצלרנימניג קונר : אשכל סקמי אול כופר

ניג

אלף

Первое печатное издание
 иудео-тюркского
 перевода Песни песней
 (крымский «диалект»,
 караимская версия)

Seṗer targum Torah
 bi-lešon ʔaṭar... Gozleve:
 be-beyt ha-deṗus šel...
 Mordeḳay ha-nagid
 ha-maškil ha-nadiḅ
 ʔirišqan, 5601 (=1841).

Handwritten signature

ספר

שיר השירים

ותרגומו מעתק עברית, ובלשון טאמר
המדברת בפינו אנחנו בני הקרימצאקים
הי"ו.

זוכא לביה"ד על ידי צעיר אנכי נסים נ. לוי
צחציר ירו' הי"ו.

פיעטרקוב

בדפוס של ר' מרדכי צעדערבוים נ"י.
בשנת התרס"ה לפ"ק

ШИРЪ ГАШИРИМЪ

т. е. Пѣнь пѣней.

Въ типографіи М. Цедербаума въ Петровѣ.
1905 г.

Handwritten: 321102323

Handwritten: 226

*Печатное издание иудео-
тюркского перевода
Таргума Песни песней
(крымский «диалект»,
крымчакская версия)*

<i>ctux</i>	B 556	Kowalski	Муз.8222	Вил.262
1:2	ki yaxsiraq-tilar šübereliqlerin senin vinadan	ki yaxširaxtir suvarliklariy vinadan	яко благы любости твоя паче вина	ижь лѣпшии любости твои нижли вино
1:3	oliva kibiqti bošatilagan atin senin	bošatiladoğon olivadan išanuvčularğa atiya senin	измирна преочищена имя твое	оливо вылитое имя твое
1:17	stenalari evlerimiznin biznin cedra agaclarindandi, ah daxlarimiz biznin yadlina agaclarindandi	stenalari üvlarimiznin erezlar, saraylarimiz berošlar	[с]тѣны домовъ наших кедровы , латы нашѣ никсусовы	стѣны домовъ наших цедровы , латы наши пискусовы
ср. <i>Yid.1544:</i> unzr latn buqs boymn				
2:1	men roziši ol Šāron-nun, gilefleri ol enišlernin	men gilafligi ol tox yernin, gilafligi ol enišlarnin	азь лелѣя полскаа, а рожа болонскаа	я лилия огородная, рожа долинная

ср. *Yid.1544:*
ich az eyn **lilg** des plon/flon, az eyn **roz** in der tifnis

<i>стих</i>	B 556	Kowalski	Муз.8222	Вил.262
2:2	gilef kibiq terninalar arasina	nečik gilaflik teganaklar arasina	якожа рожа межи трънием	якоже рожа межи тернием
2:8	višqaqovate di ol qayalar istüne	biyirdilar ol kayalar alnından hašgaḥasından	прескачет на ХОЛМИ	перескакуеть на ХОЛМЫ
2:9	uš'aydi šüverim menin yurge yemeše, ol olen lernin, muna bu turasi stenamiz artina biznin, wihled'atedi ol terezdilerden, bağınadi ol gratalardan	ukšatti tavlarni suvarim yurga hem soğagina olen larnin, bu turadir stenamiz katina, bahadir ol terazalardan, tozleydir biyiktagi taxtından	уподобися любовниче мои серну или лании оленьвь , и се ти сеи стоит за стъною нашею, преглядаа оконцем, и пресмотрѣя от разсѣлинь	подобен милостникъ мои олению алюбо козельчику сернячому, ово сеи стоит за стъною нашею, перезираеть з аконь, заглядуеть з щѣлинь
2:12	vaxti ol yerlatamaqnin yetti	vaxti solveynin yetti	и година славим достигла (ср. <i>Забел.436</i> : а година соловии достигла)	а час жатвы приспел

Новое издание церковнославянского перевода Песни песней РГБ Муз.8222

Александр Грищенко
МПГУ, ИСл РАН, ПСТГУ, РГБ

a.i.grishchenko@mpgu.su

